

منشور حقوق و مسئولیت‌های زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران

شورای عالی انقلاب فرهنگی در جلسه ۵۴۶ مورخ ۱۳۸۳/۶/۳۱ به پیشنهاد شورای هماهنگی و اجتماعی زنان (نامه شماره ۱۲۵۹/ش ز مورخ ۱۳۸۳/۵/۱۲) منشور حقوق و مسئولیت‌های زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران را به این شرح تصویب کرد.

بسمه تعالی

مقدمه:

منشور حقوق و مسئولیت‌های زن در نظام جمهوری اسلامی ایران با الهام از شریعت جامع اسلام و نظام حقوقی آن و با تکیه بر شناخت و ایمان به خداوند متعال و با هدف تبیین نظام‌مند حقوق و مسئولیت‌های زنان در عرصه‌های حقوق فردی، اجتماعی و خانوادگی تدوین گردیده است. این منشور اهتمام بر تبیین حقوق و تکالیف زن در اسلام، مبتنی بر قانون اساسی، اندیشه‌های والای بنیانگذار جمهوری اسلامی، رهبر معظم انقلاب و با بهره‌گیری از سند چشم‌انداز ۲۰ ساله و سیاست‌های کلی نظام و به منظور تحقق عدالت و انصاف در جامعه زنان مسلمان می‌باشد. این منشور با نگاهی جامع و فراگیر مشتمل بر حقوق و تکالیف امضایی، تأسیسی، حقوق حمایتی و حقوق مشترک بین همه انسان‌ها است. بدین منظور شورای فرهنگی - اجتماعی زنان بر اساس وظیفه و مأموریت خود مبنی بر سیاستگذاری در مسائل زنان و خانواده ماده واحده ذیل را به شورای عالی انقلاب فرهنگی جهت تصویب نهایی تقدیم می‌دارد:

ماده واحده:

منشور حقوق و مسئولیت‌های زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران بر اساس وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی به عنوان یک سند مرجع سیاستگذاری در امور فرهنگی و اجتماعی در ۳ بخش، ۵ فصل و ۱۴۸ بند در تاریخ ۸۳/۶/۳۱ در جلسه شماره ۵۴۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی تصویب گردید و کلیه دستگاه‌های ذیربط مکلفند برحسب وظایف دستگاهی و سازمانی جهت سیاستگذاری، اتخاذ تدابیر قانونی، تصمیمات و برنامه‌ریزی راجع به زنان، قواعد و اصول مندرج در این منشور را رعایت نمایند. این منشور مبنای معرفی و تبیین جایگاه زن در نظام جمهوری اسلامی ایران در مجامع بین‌المللی نیز قرار می‌گیرد.

تبصره: شورای فرهنگی - اجتماعی زنان مکلف است هر دو سال یکبار پس از تصویب این منشور، نسبت به ارزیابی وضعیت زنان ایران اقدام نموده و گزارش ارزیابی درخصوص پیشرفت‌های موجود در راستای تحقق آن و موارد نقض حقوق زنان را به شورای عالی انقلاب فرهنگی ارائه نماید.

منشور حقوق و مسئولیت‌های زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران

فهرست عناوین

مقدمه

اصول و مبانی

بخش اول: حقوق و مسئولیت‌های فردی زنان

بخش دوم: حقوق و مسئولیت‌های خانوادگی زنان

فصل اول: حقوق و مسئولیت‌های دختران در خانواده

فصل دوم: حقوق و مسئولیت‌های زنان در تشکیل و تداوم خانواده

فصل سوم: حقوق و مسئولیت‌های زنان در صورت انحلال خانواده

بخش سوم: حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی زنان

فصل اول: حقوق و مسئولیت‌های سلامت جسمی و روانی زنان

فصل دوم: حقوق و مسئولیت‌های فرهنگی و معنوی زنان:

الف: فرهنگ عمومی

ب: آموزش

ج: پژوهش

فصل سوم: حقوق و مسئولیت‌های اقتصادی زنان

الف: حقوق و مسئولیت‌های مالی در خانواده

ب: حقوق و مسئولیت‌های اشتغال و مشارکت اقتصادی زنان

فصل چهارم: حقوق و مسئولیت‌های سیاسی زنان

الف: حقوق و مسئولیت‌های زنان در امور سیاست داخلی

ب: حقوق و مسئولیت‌های زنان در امور سیاست بین‌المللی

ج: حقوق و مسئولیت‌های زنان در امور دفاعی - نظامی

فصل پنجم: حقوق و مسئولیت‌های قضایی زنان

بسمه تعالی

مقدمه:

الف- تاریخچه و سوابق کارشناسی طرح

منشور جایگاه زن در نظام جمهوری اسلامی ایران با هدف تبیین نظام‌مند کلیه حقوق و مسئولیت‌های زن در عرصه‌های مختلف زندگی در سال ۱۳۷۳ پس از انجام کارشناسی‌های طولانی با استفاده از دیدگاه‌های حضرت امام خمینی و مقام معظم رهبری و قوانین و مقررات موجود (نشأت گرفته از اصول اسلامی) تهیه و به تصویب شورای فرهنگی- اجتماعی زنان رسید و در سال ۱۳۷۴ منشور به دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی ارسال گردید. پس از طرح در آن شورا با پیشنهاد بررسی از طریق کسب نظر فقها و علما در حد امکان، به شورای زنان بازگشت داده شد. پس از بررسی مجدد، طرح به دو صورت تفصیلی و اجمالی در سال ۱۳۷۷ جهت قرار گرفتن در دستور کار شورای عالی انقلاب فرهنگی ارسال گردید، اما به دلیل اظهار نظر مبنی بر وجود برخی نقائص طرح مسکوت ماند.

در تابستان ۱۳۸۱ جهت تدوین نهایی منشور به عنوان مجموعه حقوق و مسئولیت‌های زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران کارهایی انجام شد به نحوی که ضمن دارا بودن قابلیت تعیین معیارهای مناسب، این طرح بتواند مبنای عمل برای برنامه‌ریزی در داخل کشور و نیز تجلی دیدگاه نظام جمهوری اسلامی ایران نسبت به زنان در سطح بین‌الملل باشد. در این مرحله آیات و روایات مربوط به مسائل زنان مجدداً بررسی شد و (بیش از ۱۳۰۰۰ آیه و روایت) احکام فقهی مرتبط با مسائل زنان در تحریرالوسیله امام خمینی (ره)، استفتائات ایشان، فتاوی مقام معظم رهبری و آراء فقهی ده تن از مراجع معاصر مورد دقت و بررسی قرار گرفت، همچنین ۷۶ منبع حاوی قوانین کلی و جزئی موجود در نظام جمهوری اسلامی ایران شامل: قانون اساسی، قانون مدنی، قانون مجازات اسلامی، قانون برنامه اول، دوم و سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، سیاست‌های مختلف مربوط به زنان مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، اعلامیه حقوق بشر اسلامی، منشور تربیتی نسل جوان، قوانین و مقررات بهزیستی، قانون بیمه همگانی خدمات درمانی کشور، قانون کار، قانون مقررات استخدامی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران و ... مورد بررسی و عنایت قرار گرفت.

حاصل این دوره از مطالعات و بررسی‌ها، تدوین مجموعه‌ای با عنوان «پیش‌نویس منشور حقوق و مسئولیت‌های زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران» شد که برای کارشناسان مختلف حقوقی، فقهی، بهداشتی، سیاسی، اقتصادی، قضایی ارسال گردید. ۲۳ تن از کارشناسان و صاحب‌نظران، نظرات و پیشنهادات تکمیلی خود را ارائه نمودند که مورد استفاده قرار گرفت. سپس این پیش‌نویس در چهار جلسه هیأت رئیسه شورای زنان بررسی و به تصویب رسید و پس از آن طی ۶ جلسه در شورای فرهنگی اجتماعی زنان مورد بررسی و تصویب نهایی قرار گرفت و پیشنهادات اصلاحی اعضای شورای زنان (نماینده قوه قضائیه، جامعه الزهرا (س)، مرکز مطالعات شورای مدیریت حوزه علمیه قم، وزارت امور

خارج، وزارت کار، بسیج، وزارت آموزش و پرورش، دو تن از نمایندگان مجلس، نهاد ریاست جمهوری و ... نیز لحاظ گردید و در جلسه مورخ ۸۲/۴/۲۸ شورای زنان به تصویب رسید. این منشور در تاریخ ۸۲/۶/۳ به دبیرخانه شورای عالی ارسال شد و در تاریخ ۸۳/۴/۲۳ در دستور کار شورای معین قرار گرفت و طی ۱۳ جلسه مورد بررسی، اصلاح و تصویب قرار گرفت و تصویب نهایی آن در جلسه شماره ۵۴۶ مورخ ۸۳/۶/۳۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی صورت پذیرفت.

(ب) - نکاتی چند در خصوص منشور

در این منشور حق به معنای توانایی، امتیاز و مصونیت است و مسئولیت به معنای تکالیفی است که زن نسبت به دیگران بر عهده دارد.

در مواردی که تکالیفی متوجه افراد جامعه بوده و زنان از ثمره انجام آن تکالیف برخوردار می‌شوند، آن تکالیف به صورت حق زنان ذکر شده و از بیان مستقیم مسئولیت‌های دیگران نسبت به زنان خودداری شده است.

از آنجا که در قوانین اسلامی، افراد نسبت به خدا، خود، جامعه و هستی مسئول می‌باشند، لذا سعی شده تا مسئولیت زنان نیز نسبت به موارد مذکور ذکر گردد و در صورت فقدان شرایط عام تکلیف (عقل، بلوغ، اراده، ...)، زنان نیز فاقد مسئولیت خواهند بود. در ضمن با بکار بردن کلمه حق یا مسئولیت، نوع ارتباط زنان با مسئله مورد نظر مشخص شده است.

سعی شده کلیه حقوق و مسئولیت‌های زنان اعم از مشترک بین زنان و مردان یا ویژه زنان ذکر شود و دلایل این امر به شرح ذیل است:

(الف) - از آنجا که در مجامع بین‌المللی بحث و جدال فراوان در زمینه حقوق انسانی زنان وجود دارد و آنان در صدد اثبات حقوق انسانی منطبق با دیدگاه غربی برای زنان می‌باشند و از طرفی کشورهای مختلف بر اساس فرهنگ‌های خود، نظرات و عملکرد متفاوتی در زمینه حقوق انسانی زنان دارند، لازم بود تا در منشور که نمایانگر دیدگاه نظام جمهوری اسلامی ایران می‌باشد، حقوق انسانی زنان، حقوق مشترک بین زن و مرد و حقوق ویژه زنان در موضوعات مختلف بیان شود تا مشخص گردد، نظام جمهوری اسلامی ایران چه حقوق و مسئولیت‌هایی را برای زنان قائل است.

(ب) - در اندیشه اسلامی زنان و مردان در حقوق انسانی خویش عموماً مشترک می‌باشند ولی از آنجا که در مراحل اقدام و اجراء ممکن است تبعیض‌هایی صورت گیرد، جهت تأکید، این دسته از حقوق نیز با عنوان حقوق زنان ذکر شده است.

(ج) - از آنجا که این منشور فقط در صدد بیان حقوق زنان می‌باشد، حقوق سایر اقشار اجتماعی در آن ذکر نشده است؛ هر چند در مرحله اجرا با توجه به سایر قوانین و سیاست‌ها، به حقوق سایر اقشار اجتماعی نیز توجه لازم خواهد شد.

این منشور درصدد بیان نحوه اجرای حقوق و تکالیف نیست، اگرچه لازم است با توجه به ساختار قوانین در جای خود ضمانت اجرا برای آن در نظر گرفته شود.

از آنجا که منشور فقط درصدد بیان قوانین نبوده، بلکه توجه به فرهنگسازی نیز داشته است. لذا برخی موارد اخلاقی لازم الاجرا نیز در زمره حقوق و مسئولیت‌های زنان ذکر شده است.

در منشور سعی شده تا حد امکان، حقوق و مسئولیت‌های کلی و اساسی ذکر گردد و از بیان مصادیق صرف نظر شود. ولی از آنجا که طرح پاره‌ای از مصادیق حقوقی یا مسئولیت‌ها در منازعات بین‌المللی یا فرهنگ داخلی نیاز به تأکید و شفاف‌سازی داشته، به صورت مشخص بیان شده است.

در ساختار منشور، حقوق و مسئولیت‌های زنان با استقراء به شرح ذیل تقسیم شده است:
حقوق فردی؛

حقوق خانوادگی؛

حقوق اجتماعی. این حق شامل حق سلامت، حقوق فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و قضایی دسته‌بندی شده است.

منشور درصدد ارائه دیدگاه‌های نظام جمهوری اسلامی ایران (منطبق با فقه شیعه و نظام حکومتی جمهوری اسلامی ایران) در زمینه مسائل زنان است، لذا می‌تواند محور گفتگو با دیگر کشورهای اسلامی درخصوص مسائل زنان قرار گیرد و قدمی موثر در مسیر تهیه و تدوین سندی دیگر با همکاری و اتفاق نظر کشورهای مختلف اسلامی در سطح بین‌الملل شمرده شود.

هر چند در مقدمه منشور بیان شده که موازین شرع (به اطلاق و عموم) در همه بندهای منشور حاکم است ولی مواردی که تأکید به رعایت موازین شرع لازم بوده، این عبارت مجدداً ذکر شده است. از آنجا که منشور فقط درصدد بیان حقوق و مسئولیت‌های زنان بوده، از ذکر نام فرد یا نهادی که مسئول اجرای این حقوق است، خودداری می‌شود، البته این سند مبنای سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و قانونگذاری در امور زنان در کلیه دستگاه‌ها می‌باشد.

اصول و مبانی

منشور حقوق و مسئولیت‌های زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران با الهام از شریعت جامع و معتدل اسلام به منظور ایجاد زمینه رشد هماهنگ و متوازن ابعاد مادی و معنوی در زندگی فردی و اجتماعی و با عنایت به آزادی مسئولانه زنان و کرامت انسانی آنها، با توجه به تناسب بین حقوق و مسئولیت‌ها، شکل گرفته است. این منشور با تأکید بر شناخت و ایمان به خداوند متعال به عنوان مبدأ هستی و خالق موجودات و اختصاص تشریح به او و لزوم تسلیم در برابر امر او با بهره‌گیری از قرآن و سنت اهل بیت (ع) و عقل با اذعان به نقش بنیادی آنها در استنباط، بیان قوانین و احکام الهی و با توجه به مقتضیات زمان و مکان، با پرهیز از آمیزه‌های فکری مغایر با اسلام [۲] و به دور از تحجر فکری، خرافات و

خودباختگی فرهنگی در مقابل بیگانه تدوین گردیده است و بیانگر جایگاه زن بر اساس اصول و ضوابط اسلامی است. این اصول انعکاس خواست قلبی امت اسلامی ایران می‌باشد.

مبنای اساسی منشور بر این اعتقاد بنیادین استوار است که در اسلام، زن و مرد در فطرت و سرشت [۳]، هدف خلقت [۴]، برخورداری از استعدادها و امکانات [۵]، امکان کسب ارزش‌ها [۶]، پیشتازی در ارزش‌ها [۷] و پاداش و جزای اعمال در برابر خداوند یکسان می‌باشند و انسان‌ها فارغ از جنسیت [۸]، فقط بواسطه رشد همه‌جانبه انسانی در سایه دانش و علم [۹]، تقوای الهی [۱۰]، ایجاد جامعه ای شایسته [۱۱] بر یکدیگر مزیت دارند. البته زن و مرد از نظر ویژگی‌های جسمی و روانی دارای تفاوت‌هایی می‌باشند که این تفاوت‌ها مبتنی بر حکمت الهی و به عنوان راز تداوم حیات بشر، کلیت منسجمی را تشکیل می‌دهد تا در نهایت، رابطه متقابل ناشی از تناسب فکری و عاطفی میان آن دو، حیات معقول و والای انسانی امکان و تداوم یابد. این تفاوت‌های طبیعی منشأ تفاوت‌های حقوقی می‌شود که مبتنی بر عدالت خداوند متعال است لذا منجر به کم شدن ارزش زن یا تبعیض ظالمانه بین زن و مرد [۱۲] نمی‌گردد.

به جهت اشتراک زن و مرد در حقیقت انسانی، در بیشتر موارد زن و مرد در نظام حقوقی اسلام از حقوق و مسئولیت‌های یکسان برخوردار می‌باشند. البته تفاوت در حقوق و مسئولیت‌ها امری است که نشان دهنده برتری جنسی بر جنس دیگر نمی‌باشد؛ بلکه عمدتاً مولود عناوین حقوقی خاصی است که هر یک از زن و مرد به تناسب نقش‌های ویژه و بدل ناپذیر در خانواده پیدا می‌کند. این تفاوت‌ها در راستای امکان سلامت مادی و معنوی خانواده به عنوان اصلی‌ترین نهاد جامعه می‌باشد؛ تا جایگاه حقیقی پیدایش و پرورش انسان تأمین گردد.

منشور جایگاه زن در نظام جمهوری اسلامی ایران با الهام از نظام حقوقی اسلام و برای اقامه قسط در جامعه، جایگاه زن را در ابعاد مختلف فردی، خانوادگی، اجتماعی (بهداشتی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و قضائی) تبیین نموده است و موازین اسلامی به اطلاق و عموم بر همه مفاد منشور حاکم است. در تدوین این منشور، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، نظرات امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری و اعلامیه حقوق بشر اسلامی همواره مد نظر بوده است. با عنایت به اینکه برنامه‌ریزی و قانونگذاری بر مبنای این منشور برای اجرای کامل از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است در کلیه برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌های مربوط به زنان اصول این منشور رعایت شود و نیز منشور حاضر مبنای معرفی و تبیین جایگاه زن در نظام جمهوری اسلامی ایران در مجامع بین‌المللی نیز قرار گیرد.

بخش اول: حقوق و مسئولیت های فردی زنان

حق برخورداری از حیات شایسته و تمامیت جسمانی و مسئولیت محافظت از آن در مقابل هر گونه بیماری، حادثه و تعدی؛

حق برخورداری از تکریم و مسئولیت رعایت آن برای دیگران؛

حق آزادی اندیشه و مصونیت از تعرض و عدم امنیت در داشتن اعتقاد؛

حق و مسئولیت فرد در برخورداری از ایمان، تقوا و تکامل معنوی در عرصه باورها و رفتارها؛

مصونیت جان، مال و حیثیت زنان و زندگی خصوصی آنان از تعرض غیرقانونی؛

حق برخورداری از عدالت اجتماعی در اجرای قانون بدون لحاظ جنسیت؛

حق داشتن نام، حفظ یا تغییر آن، همچنین نسب و حفظ آن؛

حق تابعیت کشور ایران برای هر زن ایرانی و سلب تابعیت به درخواست خود او؛

آزادی زنان پیرو مذاهب اسلامی و اقلیت های دینی رسمی در انجام مراسم و تعلیمات دینی و احوال

شخصی بر طبق آئین خود در محدوده قانون؛

آزادی زنان ایرانی در استفاده از پوشش و گویش های بومی و اجرای آداب و سنت های محلی در صورت

عدم مغایرت با اخلاق حسنه؛

مصونیت زنان از ضررهای مادی و معنوی با توجیه اعمال حق دیگران؛

حق و مسئولیت حفظ ویژگی های خلقی متفاوت زنان با مردان؛

حق بهره مندی از محیط زیست سالم و مسئولیت محافظت از آن.

بخش دوم: حقوق و مسئولیت های خانوادگی زنان

فصل اول: حقوق و مسئولیت های دختران در خانواده

حق برخورداری دختران از سرپرستی شایسته والدین؛

حق برخورداری دختران از نفقه شامل: مسکن، پوشاک، تغذیه سالم و کافی و تسهیلات بهداشتی جهت

تأمین سلامت جسمانی و روانی آنان؛

حق تعلیم و تربیت دختران و ایجاد زمینه شکوفائی استعدادها و خلاقیت های آنان؛

حق تأمین نیازهای عاطفی و روانی دختران و برخورداری از رفتار ملاطفت آمیز والدین و مصونیت آنان

از خشونت های خانوادگی؛

حق برخورداری از امکانات خانواده، بدون تبعیض میان دختر و پسر؛

حق دختران بی سرپرست و بدسرپرست در سرپرستی توسط بستگان یا داوطلبین تکفل با رعایت

مصلحت آنان و برخورداری از حمایت و نظارت حکومت؛

مسئولیت احترام به والدین و اطاعت از دستورات مشروع آنها و رفتار نیکو نسبت به سایر اعضای خانواده.

فصل دوم: حقوق و مسئولیت‌های زنان در تشکیل و تداوم خانواده

حق و مسئولیت زنان در تحکیم بنیان خانواده و برخورداری از امکانات و حمایت‌های قانونی لازم به منظور پیشگیری از بروز اختلافات و کاهش طلاق؛

حق بهره‌مندی از امکانات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جهت تسهیل امر ازدواج در زمان مناسب و مسئولیت خویشتنداری تا آستانه ازدواج؛

حق آگاهی از حقوق و تکالیف زوجین و آئین همسررداری و برخورداری از امکانات لازم در این زمینه؛

حق آشنایی با معیارهای مناسب همسرگزینی، شناخت و انتخاب همسر؛

حق و مسئولیت آگاهی و رعایت ضوابط دینی و قانونی در ازدواج از جمله یکسانی زوجین در باور به مبانی اعتقادی و دینی؛

حق تعیین شروط ضمن عقد نکاح در چارچوب ضوابط شرعی و تضمین اجرای این شروط؛

حق ثبت ازدواج، طلاق و رجوع در مراجع رسمی و قانونی؛

حق برخورداری زن از حقوق مالی در ایام زوجیت؛

حق و مسئولیت تأمین، تخصیص، طهارت و سلامت در ارتباط جنسی با همسر قانونی و حق اعتراض قانونی در صورت نقض آنها؛

حق و مسئولیت سکونت مشترک و حسن معاشرت و تأمین امنیت روانی در روابط با همسر و حق اعتراض و طرح دعوا در مراجع قانونی در صورت سوء معاشرت همسر؛

حق و مسئولیت رشد علمی، معنوی و اخلاقی با همکاری و حمایت اعضاء خانواده؛

حق و مسئولیت جهت انجام صله رحم؛

حق باروری، تنظیم و کنترل آن و بهره‌مندی از آموزش‌ها و امکانات مناسب در این زمینه؛

حق برخورداری از حمایت‌های مادی و معنوی در ایام بارداری و شیردهی؛

مسئولیت رعایت حقوق جنین به ویژه محافظت از حیات و رشد آن؛

حق و مسئولیت حضانت و تأمین امنیت روانی و عاطفی فرزندان و تربیت شایسته‌دینی و اخلاقی آنان؛

حق برخورداری از حمایت و مشارکت همسر در تربیت فرزند؛

حق برخورداری مادران از امنیت مادی و معنوی خصوصاً در ایام سالمندی و از کار افتادگی؛

حق و مسئولیت زن نسبت به نگهداری و تأمین معاش والدین نیازمند در حد استطاعت او.

فصل سوم: حقوق و مسئولیت‌های زنان در صورت انحلال خانواده

حق جدایی از همسر در صورت عدم امکان سازش پس از مراجعه به دادگاه و ارائه دلایل موجه و مسئولیت رعایت قوانین طلاق؛

حق برخورداری از فسخ نکاح در صورت تدلیس و عیوب مقرر و اخذ خسارت در تدلیس؛

حق برخورداری زن از حقوق مادی خود هنگام انحلال خانواده و بهره‌مندی از رفتار نیکوی همسر هنگام جدایی؛

حق و مسئولیت حضانت فرزند و لزوم برخورداری از حمایت مالی پدر و حق ملاقات با فرزند در صورت انقضاء یا اسقاط دوران حضانت؛

حق بهره‌مندی زن از حقوق خویش در ایام عدّه و برخورداری از حق ازدواج پس از انقضای عدّه؛
حق طرح دعوا در محاکم جهت ممانعت از ازدواج مجدد همسر در صورت عدم توانائی شوهر در تأمین نفقه، اجرای عدالت و سایر حقوق
مسئولیت مدنی و کیفری پدر و مادر در قبال کوتاهی از محافظت کودک و یا ممانعت از بهره‌مندی فرزند از ملاقات والدین.

بخش سوم: حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی زنان

فصل اول: حقوق و مسئولیت‌های سلامت جسمی و روانی زنان

حق برخورداری از سلامت جسمی، روانی در زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی با توجه به ویژگی‌های زنان در مراحل مختلف زندگی و مسئولیت حفاظت از آن؛
حق بهره‌مندی از بهداشت (محیط، کار و ...)، اطلاعات و آموزش‌های مورد نیاز؛
حق مشارکت زنان در سیاستگذاری، قانونگذاری، مدیریت، اجرا و نظارت در زمینه بهداشت و درمان، به ویژه در خصوص زنان؛

حق بهره‌مندی از برنامه‌ها و تسهیلات بهداشتی - درمانی مناسب جهت پیشگیری از بیماری و درمان بیماری‌های جسمی و اختلالات روانی زنان؛

حق زنان در انتخاب فرد و مرکز ارائه‌کننده خدمت در امر سلامت، بر اساس ضوابط اسلامی و استانداردهای علمی - پزشکی و بهره‌مندی از اطلاعات مناسب و کافی برای انتخاب آگاهانه و بهینه آنان؛

حق آگاهی و مشارکت زنان در تصمیم‌گیری‌های مربوط به کنترل باروری و تنظیم خانواده؛

حق دسترسی فراگیر و عادلانه به امکانات ورزشی و آموزشی در زمینه تربیت بدنی و تفریحات سالم؛
حق پرورش و شکوفایی استعدادهای ورزشی و حضور در میادین ورزشی در سطح ملی و بین‌المللی متناسب با موازین اسلامی؛

حق برخورداری از بهداشت باروری و بارداری، زایمان سالم، مراقبت‌های بهداشتی پس از زایمان با استفاده از زنان متخصص و پیشگیری و درمان بیماری‌های شایع زنان و بیماری‌های مقاربتی و نازایی؛
حق برخورداری از خدمات مشاوره‌ای و آزمایش‌های پزشکی به منظور اطمینان از سلامت کامل مرد در امر ازدواج و در حین ازدواج؛

حق بهره‌مندی دختران بی‌سرپرست، زنان مطلقه، بیوه، سالخورده و خودسرپرست نیازمند، از بیمه‌های عمومی، خدمات مددکاری و بیمه‌های خاص به ویژه در بخش بهداشت و درمان؛

حق زنان و دختران آسیب‌دیده جسمی، ذهنی، روانی و در معرض آسیب از امداد رسانی و توانبخشی مناسب؛

حق بهره‌مندی از تغذیه سالم خصوصاً در دوران بارداری و شیردهی و وظیفه مراقبت از کودک و تغذیه مناسب او، با اولویت استفاده از شیر مادر؛

فصل دوم: حقوق و مسئولیت‌های فرهنگی و معنوی زنان

الف: فرهنگ عمومی

حق و مسئولیت در کسب و افزایش آگاهی نسبت به شخصیت، حقوق و نقش خویش در عرصه‌های مختلف زندگی منطبق با آئین مقدس اسلام

حق مصونیت از تعرض گفتاری و رفتاری دیگران و مسئولیت گفتار و رفتار خویش همراه با احترام نسبت به اعضای جامعه؛

حق و مسئولیت برخورداری از امکان عمل به احکام اسلامی در پوشش اسلامی و مسئولیت رعایت عفاف در جامعه؛

حق و مسئولیت ارتقاء بینش، منش و کنش دینی و انسانی و مصونیت از ناهنجاری‌های فرهنگی و اخلاقی و رفع آن‌ها؛

حق شرکت در اجتماعات عبادی و فرهنگی؛

حق تولید برنامه‌ها و کالاهای فرهنگی سالم و بهره‌مندی از آنها؛

حق تشکیل و اداره مراکز و سازمان‌های فرهنگی - هنری توسط زنان به منظور تربیت زنان متعهد و متخصص جهت توسعه فعالیت‌های فرهنگی آنان؛

حق تبادل اطلاعات و ارتباطات فرهنگی سازنده در ابعاد ملی و بین‌المللی؛

حق و مسئولیت زنان در ترویج معارف و فرهنگ اسلام و ارائه الگوی زن مسلمان در سطح ملی و بین‌المللی؛

حق و مسئولیت در ایجاد همگرایی با رویکرد اخلاقی، دینی در مسائل زنان در سطوح بین‌المللی؛

حق مشارکت در سیاست‌گذاری، قانون‌گذاری، اجراء و نظارت در امور فرهنگی به ویژه در خصوص مسائل زنان؛

حق و مسئولیت آگاهی و کسب مهارت‌های لازم در مدیریت خانه و خانواده، تربیت و پرورش فرزند و مقابله با آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی؛

حق بهره‌مندی از نظارت مستمر بر فعالیت‌های فرهنگی مرتبط با زنان به منظور حفظ شخصیت، حرمت و کرامت انسانی زن در محصولات فرهنگی؛

حق بهره‌مندی از مراکز فرهنگی ویژه بانوان با رعایت ضوابط اسلامی، با توجه به خصوصیات روحی و جسمی آنان و با اولویت مناطق محروم؛

حق برخورداری زنان آسیب دیده و آسیب پذیر اجتماعی از حمایت‌های مناسب به منظور بهبود وضعیت فرهنگی خود و جامعه؛
مسئولیت در محافظت از استقلال فرهنگی، هویت اسلامی- ایرانی و همبستگی ملی در فعالیت‌های فرهنگی- آموزشی.

ب: آموزش

حق سوادآموزی عمومی، ارتقاء آموزشی و برخورداری از امکانات آموزش و پرورش برای زنان؛
حق تحصیل در آموزش عالی برای زنان تا بالاترین سطح علمی؛
حق کسب مهارت‌ها و آموزش‌های تخصصی به صورت کمی و کیفی تا بالاترین سطوح؛
حق برخورداری زنان و دختران مناطق محروم از حمایت‌های خاص در امر آموزش؛
حق و مسئولیت در تدوین برنامه‌های درسی و متون آموزشی؛
حق و مسئولیت در برخورداری از جایگاه شایسته و متناسب با نقش، شأن و منزلت زنان در متون درسی و آموزشی؛
حق مشارکت بانوان در سیاستگذاری و تصمیم‌گیری و مدیریت‌های آموزشی، علمی و حضور فعال در مجامع فرهنگی- علمی داخلی و بین‌المللی؛
حق شناسایی، حمایت و بهره‌مندی از توانمندی‌های بانوان دارای استعدادهای درخشان و مسئولیت آنها در تأمین نیازهای کشور؛
حق بانوان معلول جسمی و ذهنی نسبت به برخورداری از حمایت‌های لازم در زمینه آموزش و پرورش، دستیابی به آموزش عالی و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای متناسب با استعداد و میزان معلولیت آنان.

ج: پژوهش

حق پژوهش، تألیف، ترجمه و انتشار کتب، مقالات در نشریات عمومی و تخصصی با رعایت صداقت، امانت و مصلحت جامعه؛
حق زنان در برخورداری از حمایت‌های لازم نسبت به منابع و امکانات درخصوص تحقیق در مسائل زنان و تربیت نیروی انسانی محقق و حق آگاهی از اطلاعات و نتایج تحقیقات در زمینه‌های مختلف؛
حق بهره‌مندی از حمایت در آثار علمی- پژوهشی زنان و گسترش مراکز تحقیقاتی با مدیریت زنان؛
مسئولیت زنان پژوهشگر در ارائه دیدگاه و تبیین دستاوردهای مثبت دینی و ملی در زمینه مسائل زنان به جهانیان.

فصل سوم: حقوق و مسئولیت‌های اقتصادی زنان

الف: حقوق و مسئولیت‌های مالی در خانواده

حق بهره‌مندی از نفقه در ازدواج دائم مطابق با شأن زن، توسط شوهر یا توسط پدر و فرزند در صورت نیاز زن و توانمندی آنان؛

حق برخورداری از ماترک متوفی و وصایای مالی آن طبق قوانین اسلامی؛

حق وقف، پذیرش و رسیدگی به وقف؛

حق پذیرش وکالت یا وصایت در امور اقتصادی؛

حق تعیین مهریه و دریافت آن از همسر و هرگونه دخل و تصرف در آن؛

حق برخورداری از مستمری در صورت فوت پدر، همسر و فرزند طبق قانون یا قرارداد؛

حق برخورداری وراثت قانونی از حقوق بازنشستگی زن کارمند متوفی؛

حق پذیرش قیمومت مالی فرزندان و مسئولیت رعایت حقوق اقتصادی فرزند؛

حق برخورداری زنان و دختران از حمایت‌های لازم در صورت فقر، طلاق، معلولیت، بی‌سرپرستی، بدسرپرستی و ایجاد امکانات جهت توانبخشی و خودکفائی آنها؛

حق دریافت دستمزد از همسر در برابر انجام امور خانه‌داری در صورت تقاضا و حق حمایت از تأثیر کار زن در منزل بر اقتصاد خانواده و درآمد ملی.

ب: حقوق و مسئولیت‌های اشتغال و مشارکت اقتصادی زنان

حق مالکیت بر اموال و دارایی شخصی و بهره‌برداری از آن با رعایت حدود شرعی و قانونی؛

حق زنان در انعقاد قراردادها و ایقاعات؛

حق اشتغال بعد از رسیدن به سن قانونی کار و آزادی انتخاب شغل و بکارگیری سرمایه‌های فردی و مسئولیت رعایت قوانین اسلامی در کسب درآمد و نحوه مصرف آن؛

حق بهره‌مندی زنان از اطلاعات، آموزش‌ها و کسب مهارت‌ها و امکانات کار جهت اشتغال مناسب و حق برخورداری از حمایت در این امور برای زنان خودسرپرست (مستقل - غیروابسته) و سرپرست خانوار؛

حق برخورداری زنان از مشاوره شغلی و کاریابی توسط بانوان؛

حق برخورداری از مزد و مزایای برابر، در شرایط کار مساوی با مردان و سایر زنان؛

حق بهره‌مندی از امنیت شغلی، اخلاقی و ایمنی و مسئولیت رعایت عفاف در محیط کار؛

حق معافیت زنان از کار اجباری، خطرناک، سخت و زیان‌آور در محیط کار؛

حق برخورداری از تسهیلات و ضوابط و قوانین متناسب با مسئولیت‌های خانوادگی (همسری - مادری) زنان در جذب، بکارگیری، ارتقاء و بازنشستگی آنان در زمان اشتغال؛

حق برخورداری از تأمین اجتماعی و تسهیلات اقتصادی؛

حق مشارکت زنان در سیاستگذاری‌های اقتصادی و ایجاد و اداره تشکلهای اقتصادی و عضویت در آن؛

حق و مسئولیت دریافت، پرداخت دیه و خسارات بر اساس قوانین و مقررات
حق برخورداری از حمایت‌های قانونی مناسب و کارآمد برای ممانعت از بهره‌کشی و تجارت و جلوگیری
از بکارگیری زنان و دختران در مشاغل غیرقانونی و غیر مشروع.

فصل چهارم: حقوق و مسئولیت‌های سیاسی زنان

الف: حقوق و مسئولیت‌های زنان در امور سیاسی داخلی
حق و مسئولیت کسب آگاهی و مشارکت و نقش‌آفرینی در تعیین مقدرات اساسی کشور جهت حفظ و
تحکیم نظام اسلامی؛

حق و مسئولیت مشارکت در امور جامعه و نظارت بر آن جهت هدایت جامعه بسوی معنویت و فضایل
اخلاقی و پیراستن آن از ناهنجاری‌های اخلاقی و رفتاری؛
حق آزادی قلم، بیان، اجتماعات با رعایت موازین؛
حق تأسیس احزاب و دیگر تشکل‌های سیاسی و فعالیت در آن با رعایت حفظ استقلال کشور، وحدت
ملی و مصالح نظام اسلامی؛
حق شرکت در انتخابات و انتخاب شدن در مجلس یا شوراهای مختلف و مشارکت در برنامه‌ریزی‌های
دولتی و تصدی مدیریت‌های عالی با رعایت موازین.

ب: حقوق و مسئولیت‌های زنان در امور سیاسی بین‌المللی

حق و مسئولیت آگاهی از رویدادها و مسائل سیاسی جهان، به ویژه جهان اسلام؛
حق توسعه ارتباط و تبادل اطلاعات سیاسی سازنده بین بانوان ایران و جهان با رعایت مصالح ملی و
ضوابط قانونی؛

حق و مسئولیت حضور فعال و مؤثر در مجامع اسلامی، منطقه‌ای و بین‌المللی به ویژه در زمینه مسائل
مربوط به زنان با رعایت ضوابط قانونی؛

مسئولیت تلاش جهت تقویت همبستگی در میان زنان مسلمان و حمایت از حقوق زنان و
کودکان محروم و مستضعف جهان؛

حق برخورداری زنان پناهنده به جمهوری اسلامی در تأمین امنیت، سلامت و امکان بازگشت آنها به
وطن خود.

حق برخورداری اتباع زن ایرانی از حمایت‌های دولت در برابر اتباع سایر کشورها در حدود مقررات و
معاهدات؛

حق برخورداری زنان ایرانی از حمایت‌های قانونی نسبت به ازدواج و تشکیل خانواده با مردان غیر ایرانی
با رعایت ضوابط.

ج: حقوق و مسئولیت‌های زنان در امور دفاعی

حق و مسئولیت زنان در دفاع مشروع از دین، کشور، جان، مال و ناموس خود و دیگران؛
حق و مسئولیت زنان در مشارکت و تلاش برای تأمین و تحکیم صلح عادلانه جهانی؛
حق برخورداری زنان از حمایت‌های لازم به منظور حفظ تمامیت جسمانی و جلوگیری از هتک حیثیت و ناموس زنان در دوران جنگ، اسارت، اشغال نظامی؛
حق برخورداری از مصونیت خانه و خانواده از تهاجمات نظامی؛
حق برخورداری خانواده شهدا، جانبازان، رزمندگان و آزادگان از حمایت‌های ویژه نظام اسلامی؛
حق و مسئولیت مادران در نگهداری، تربیت و اولویت در قیمومت فرزندان در صورت شهادت، اسارت و مفقودالاثر شدن همسر؛
حق بهره‌مندی از آموزش و تصدی مشاغل انتظامی.

فصل پنجم: حقوق و مسئولیت‌های قضایی زنان

حق برخورداری زنان از آموزش‌های حقوقی؛
حق برخورداری از تدابیر قانونی و حمایت قضایی به منظور پیشگیری از جرم، ستم به زنان در خانواده و جامعه و رفع آن؛
حق برخورداری از محاکم خاص خانواده در راستای حفظ اسرار، ایجاد صلح و سازش در خانواده و تسهیل در حل و فصل اختلافات؛
حق دسترسی زنان به نیروی انتظامی و ضابطین دادگستری زن در صورت تعرض، بزه‌دیدگی، اتهام و ارتکاب جرم؛
حق زنان در تصدی مشاغل حقوقی و قضایی مطابق قانون؛
حق اقامه دعوا و دفاع در نزد محاکم دادگستری و سایر مراجع قانونی؛
حق استفاده از وکیل و مشاور حقوقی در دادگاه یا سایر مراجع قانونی؛
حق برخورداری از حمایت‌های همه جانبه دستگاه قضایی با عوامل زمینه‌ساز جرائم علیه زنان و ارتکاب جرائم توسط زنان؛
حق مصونیت زنان متهم از هتک حرمت، اهانت و محرومیت‌های فردی و اجتماعی، فراتر از مجازات قانونی؛
حق زنان در معافیت از مجازات در صورت وجود عوامل رافع مسئولیت کیفری؛
حق اعاده حیثیت زنان در اثر تقصیر، اشتباه قاضی در موضوع یا در حکم یا در تطبیق حکم بر مورد خاص و جبران خسارت مادی و معنوی از آنها؛
حق برخورداری از تخفیف قانونی از نظر میزان مجازات، معافیت از آن و نحوه اجرا، در صورت ندامت و اثبات توبه زنان بزهکار در زمان بارداری، شیردهی و بیماری؛

حق زنان در ملاقات والدین، فرزند و همسر در دوران حبس طبق قوانین کشور؛
حق زنان در برخورداری از امکانات مناسب بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و تربیتی در زندان‌ها جهت
اصلاح و بازگشت به زندگی سالم اجتماعی؛
حق دختران در برخورداری از کانون‌های اصلاح و تربیت با شرایط مناسب؛
حق زنان در رسیدگی به شکایات آنان از آئین‌نامه‌های دولتی، مأمورین و یا واحدهای دولتی جهت احقاق
حقوق خود؛
حق و مسئولیت شهادت در دادگاه مطابق با موازین شرعی و قانونی؛
حق برخورداری از حمایت‌های قضائی از سوی مدعی‌العموم بر علیه ولی و سرپرست قانونی فاقد
صلاحیت و دیگر متجاوزان به حقوق آنان